

Örökségünk

Az Örökség Kulturális és Hagyományőrző Egyesület kiadványa

Cím: Hernádi Tájház 2376 Hernád, Fő út 124., tel.: 06-29-374-125
E-mail: orokseg_egyesulet@hernad.hu, www.hernad.hu

A tartalomról

**Falunapi
visszatekintés**

Az olvasókhöz

**Dr. Beer Miklós
püspök úr
adventi üzenete**

Plébániánk hírei

**Irma néni,
aki annyiszor
befűtött
a fiataloknak...**

**Népszokások,
hagyományok**

Disznótor

**Hagyományőrző
disznóvágás
a tájház udvarán**

Ajándék és titok

Kerek istenfája,
Szép tizenkét ága,
Szép tizenkét ágának
Ötvenkét virága,
Ötvenkét virágán
Három aranyalma.
Aki ezt kitalálja,
Hull az áldás arra.

Készítették a dabasi Zárdakert Idősek Otthona lakói és Zsolnai Istvánné

Falunapi visszatekintés

Egyesületünk, az Örökség Kulturális és Hagyományörző Egyesület 2006. február 7-én alakult azzal a céllal, hogy ápolja a magyar kulturális hagyományokat, segítse a hernádi közösségi rendezvények szervezését és új hagyományokat is teremtsen. Első nyilvános szereplésünk, megjelenésünk a 14. hernádi falunapon volt, ahol máris sikerült felkeltenünk nemcsak a hernádiak, hanem más települések lakóinak figyelmét is.

Tagjaink nagy lelkesedéssel készültek a falunapra. Úgy gondoltuk, hangulatos lesz, ha egy sátorban falusi szobabelsőt rendezünk be. A lányok keze alatt megelevenedtek a régi bútorok: a karospad, a koros konyhaasztal, a stelázsi, párnák, szakajtók, csuprok, köcsögök és kosarak, ősrégi textilíák. Tagjaink sok régi képet is gyűjtöttek a községben. Ezeket digitalizáltuk, kinyomtattuk, lamináltuk. A sátor köré kiegészített szárítókötélen nagyszerű kiállítást rendeztünk belőlük.

Tagjaink kivették részüket a kézműves tevékenységből is. Egész nap barkácsoltak a gyerekekkel és érdeklődő felnőttekkel. Leginkább hagyományos anyagokból készültek az apró játékok.

Persze, az egyesületi tagok nem éheztek. Gondos szakács ügyelt arra, hogy a csülkös babgulyás és a csuka-pörkölt időben elkészüljön és jusson belőle mindenkinek, aki szeretné megkóstolni. A baloldali képen szakácsunk (Pallaga Pál) már keveri az ételeket, amelyekhez a bográcsokat egy különleges, pásztorok által használt ágasfára függesztette fel (izgult is rajta kívül mindenki, hogy le ne dőljön, persze neki lett igaza, az ágas jól bírta terhelést). A másik képen szintén a mestert látjuk, aki a falunap előtt egyetlen fából megfaragta az egyesület „fakanalát”, amelyet büszkén viszünk magunkkal minden rendezvényünkre.

A „Hernádi Ősz 2006” további programjai

December 2. (szombat) 16 óra

Kézi munka – kézimunka

ÖRÖKSÉG EGYESÜLET
HERNÁD

– kiállítás hernádi kézimunkázók alkotásaiból a művelődési házban az Örökség Kulturális és Hagyományőrző Egyesület szervezésében.

A megnyitón közreműködik a Hernádi Nyugdíjas Egyesület Búzavirág Énekegyüttese.

Megtekinthető december 3. és 9. között, hétköznap 8-18 óráig, szombaton és vasárnap 8-12 óráig.

December 20. (szerda) 17 óra

Betlehemes misztériumjáték és karácsonyfa állítás

– az Örökség Kulturális és Hagyományőrző Egyesület szervezésében, közösen a Nagycsaládosok Hernádi Egyesületével a főtéren.

ÖRÖKSÉG EGYESÜLET
HERNÁD

Kérjük, támogassák tevékenységünket!
Az Örökség Kulturális és Hagyományőrző
Egyesület számlaszáma:
65500037-30052836-53000010

Örökségünk

A hernádi Örökség Kulturális és Hagyományőrző Egyesület kiadványa

Felelős kiadó: Zsírosné Pallaga Mária

Szerkesztők:

Gubicza Balázs, Racskó Zoltánné, Sponga Tamás,
Váradi Tibor, Zsírosné Pallaga Mária és Zsolnai Jánosné,
Takácsné Holi Andrea

Postacím: 2376 Hernád, Fő u. 149. Tel.: 06-29-374-125

E-mail: orokseg_egyesulet@hernad.hu

Nyomdai munkák: Benedek Papír Újhartyán, Epres u.
Tel.: 06-20-983-1598

Az olvasókhöz

Az Örökség Kulturális és Hagyományőrző Egyesület nevében tisztelettel köszöntöm az Örökségünk c. lap olvasóit. Amint azt az előző oldalon is olvashatták, egyesületünk a legfiatalabb a hernádi civil szervezetek között. Hagyományőrző szándékkal hoztuk létre, amelyben egyaránt benne foglaltatik a vallási-, a népi és a helyi hagyományok őrzése, továbbvitele. Szándékunk szerint működésünk, tevékenységünk hozzájárul majd ahhoz, hogy a fiatalok (és az idősebbek is) sokkal többet tudjanak hagyományainkról, többször és nagyobb lelkesedéssel vegyenek részt közösségi rendezvényeinken, ismerjék, értsék és óvják értékeinket.

Egyesületünk most 23 tagból áll. Ez a huszonhárom ember óriási lelkesedéssel látott munkához, s már az első alkalom során is éreztük, hogy valóban egyet akarunk, mindannyiunk számára ugyanazon értékek megőrzése az elsődleges. A falunap után a „Hernádi Ősz” keretében is bemutatkoztunk, de lesznek még rendezvényeink egészen december 20-ig (ezeket megtalálják ezen az oldalon).

Ez a lap, melyet most kezünkben tartanak, szintén az egyesületi tagok akaratából jött létre. Évente három alkalommal: advent előtt, a március 15-i nemzeti ünnep előtt és augusztus 20-a előtt kerül majd az olvasókhöz.

Kérem, fogadják olyan szeretettel ezt a lapot, amilyen szeretettel az Örökség Kulturális és Hagyományőrző Egyesület tagjai készítették Önöknek.

Bensőséges adventi készülődést, boldog karácsonyt és egészségben eltöltött, eredményes új esztendőt kíván minden olvasónak az egyesület tagjai nevében

Zsírosné Pallaga Mária elnök

**Kiadványunk
megjelenését
Pest Megye
Közigazgatási és
Kulturális
Alapja
támogatja**

ÖRÖKSÉG EGYESÜLET
HERNÁD

ADVENTI ÜZENET

Dr. Beer Miklós, a Váci Egyházmegye püspöke adventi üzenete a hernádiaknak:

Gyerekkoromtól kezdve nagyon sokszor átéltem azt az élményt, hogy valamire várni kellett. Tényleg gyerekes álmaim voltak. Irigyeltem az osztálytársaimat, akiknek volt már rollerjuk. Sokszor mondtam anyámnak, hogy ez bizony nekem is milyen jó lenne, s aztán egyszer csak megvolt. Nekem is lett, igaz, hogy fakerekű, meg nagyon egyszerű volt, de boldog voltam. De tudom a mai fejemmel is, hogy csak azért tudtam örülni neki annyira, mert ki tudtam várni. Aztán később lett biciklim. Az ecseri piacon vettünk egy használt biciklit, ami még mindig megvan. Az is valami felhőtlen boldogságot jelentett, amikor ezt a biciklit én megkaptam.

Hallgatva néha a szülők panaszait vagy én magam is látom, amikor az ABC-ben vagy egy kirakat előtt toporzékol egy gyerek, hogy „Most azonnal, de nekem most kell! Vedd meg!”, és hisztiznek a gyerekek. A legtöbb szülő sajnos enged a hisztinek és a gyerek megkapja, amit kér. Sok minden szomorít, bánt a mai életünkben. Az egyik talán ez. S éppen ilyenkor, karácsony előtt talán ennek jelentősége van, hogy nem tudunk várni. Mindent azonnal szeretnénk. A mában akarjuk megélni a jövőnket, tulajdonképpen az életünket, s nem tudunk tervezgetni, nem tudjuk igazán szépen, lélekben felépíteni a jövőnket. Ez vonatkozhat a fiatal házaspárra is, akik azonnal akarnak mindent: autót, lakást, jó állást és talán még gyereket is. Látom az ő kínládásukat, hogy előbb-utóbb elégedetlenek, telhetetlenek lesznek, veszekszenek, mert a másiknak már megvan. Kivárni és a kivárásban a saját lelkünkkel hozzáérlelődni egy szép élményhez: azt hiszem ez a mi karácsonyi készülletünknek egy Istentől kapott lehetősége, amihez persze a legszebb

példa a gyermeket váró édesanya, a gyermeket váró család. Az eddigi papi szolgálatom alatt nagyon sok fiatal tanítványomat indítottam el a felnőtt életútra. Ott bábáskodtam – ez Pál apostolnak a kedves szava – a családok indulásánál, otthonteremtésénél. Mára is a legkedvesebb élményem az, amikor meglátogatva egy kis családot, beszéltek arról, azzal a boldog örömmel, reménykedéssel, hogy várják az ő gyermekük érkezését.

Azt szeretném kívánni mindenkinek, hogy újra tanuljuk meg az Ursten szándéka szerint a várákosásnak a magatartását. Fedezzük fel a várákosásból fakadó szép élményeknek a gazdagságát, amit tényleg át tudunk élni és ami valóban be tudja tölteni az otthonunkat, a lelkünket, a környezetünket karácsony békéjével és örömeivel.

Ady karácsonyi versét sokszor szoktuk idézni, hogy „Ha ez a szép álom valóra válna, de nagy boldogság szállna a világra!”

Ezt kívánom minden kedves családnak itt, Hernádon. Igazi kívárt és megérkezett békét és boldogságot.”

Lejegyezte: Zs. P. Mária

Plébániánk hírei

A hernádi római katolikus plébánia a Váci Püspökséghez tartozik.

Felügyeletét Pásztor Győző (Dabas-Sári plébános) kerületi esperes látja el.

2006. szeptember 1-jétől a Plébánia vezetését – dr. Beer Miklós megyéspüspök megbízása alapján – Orosz János újhartyáni plébános végzi

(tel.: 06/29/372-151).

Lelkipásztori kisegítő:
Gubicza Balázs
(tel.: 06/30/350-9632).

Állandó programok

Szentmise:

vasár- és ünnepnap 8.30

Igeliturgia: kedd 8.00
pénteken 17.00

Felnőttek biblia órája:

kedd 17.00, a templomban kéthete.

Idősek lelki gondozása:

csütörtök 10.00,

Idősek Napközi Otthona.

Hitoktatás az iskolában.

Hitoktató: Racskó Zoltánné

Keresztelés, házasságkötés:

előzetes megbeszélés
és felkészítés után.

Temetés, hivatalos ügyek intézése:

a szentmise és az igeliturgiák után
a templom sekrestyéjében.

A lelkipásztori munkatárs
– kérésre, szívesen látogatja
a betegeket otthonukban vagy
a kórházakban,
– készséggel szolgálatára áll
azoknak, akik lelki tanácsadást,

meghallgatást, beszélgetést
igényelnek.

Templomunk adventi programjai:

– Koszorú-gyertyagyújtás:

Advent szombatjain 17.00 órakor

– Templomi hangverseny:

november 25-én 17.00 órakor

– Hittanosok betlehemezése

– Betlehem-állítás: élő Betlehem a
Főtéren december 20-án 17 órakor

Gubicza Balázs

Irma néni, aki annyiszor befűtött a fiataloknak...

Falunk egyik legidősebb tagja, ma is aktív nyugdíjas. 92 éves lesz decemberben, a fiatalos, derűs, jó humorérzéssel megáldott Irma néni. Ízes „vazs-megyei” tájszólással beszél, nem Hernádon született.

– **Hogyan került mégis ide?**

– Az uram katona volt, a bátyám katonatársa. Jó barátok voltak, így meghívta hozzánk látogatóba. Megláttuk és megszerettük egymást. Rábapordányban laktunk, 10 km-re Csornától. A férjem laktanyában dolgozott Budapesten, ezért felköltöztünk albérletbe. Az anyósom mondta, hogy Hernádon házhelyeket osztanak olcsón. A mai futballpálya mellett cselédházak voltak, itt kaptunk lakást, innen építkeztünk azután 1950-ben. A fiúk már akkor megvoltak. Azelőtt nem úgy volt mint ma: előbb jött a gyerek, utána a ház, meg a többi, ma mikor minden megvan, akkor fognak hozzá a gyerekekhez.

– **Meséljen nekünk a fiatal koráról!**

– 1914. december 4-én Rábapor-

dányban születtem, öten voltunk testvérek, édesanyám meghalt, amikor 12 éves voltam. Szinte gyerekként már dolgozni kellett az uradalomban, otthon a jószágokat ellátni. Sütöttem, főztem.

– **Milyen szórakozási lehetőségek voltak akkor?**

– Vasárnap mise után a lányok sé táltak, én meg sírtam, hogy nem mehetek velük, mert a testvéreimet kellett istápolni.

– **Milyen szokások voltak?**

– Nem volt annyi, mint máma. Tavasszal meg szilveszterkor volt bál. Szüreti bál nálunk nem volt. Azután élt egy házaspár, akik tanítottak kosarat fonni, ezek rendeztek kosárfonó bált. Aratáskor, mikor este 11-kor befejeztük a munkát, nótaszóval mentünk haza, s hajnali kettőkor már indultunk újra. Sokat dolgoztunk, de nem éreztük a fáradságot, mert sokat bolondoztunk, tréfálkoztunk.

– **Télen mit csináltak, amikor nem volt villany és hamar sötétedett?**

– Lámpával világítottunk, kemen-cébe tőköt süttünk, töréskor talált gyenge kukoricát üstben főztünk. Esténként kukoricát morzsoltunk, kacsá, libatollat fosztottunk. Az öregek tréfás történeteket meséltek, mi gyerekek csak csendben hallgattuk.

– **Mikor kezdett kemencét fűteni?**

– Már 12 éves koromban kenyérsütéshez befűtöttem, de nagyon sírtam, mert nem bírtam berakni a kemencébe, olyan kicsi voltam. A szomszéd segített. Hernádon meg a Grédi lányának a lagzijában fűtöttem először. Az úgy volt, hogy a fizetett fűtő meggondolta, senkit nem találta, én meg mondom, befűtök én. Attól kezdve híttak. Bizony sok fiatal párnak fűtöttem a lagziján. Sokszor kérdezték Irma néni mit keres itt? Én keresek, de ti költetek, válaszoltam.

– **Irma néni hány fiatalnak a lagziján fűtötte a kemencét a sok finomságnak?**

– Azt csak a Jóisten tudja.

Irma néni a '30-as években Csornán

– **Mit üzen a mai nemzedéknek? Mi a hosszú élet titka?**

– Azt nem tudom, mi a titka. Én nem kávézok, nem iszok. Azt üzenem a mai fiataloknak, dolgozzanak becsületesen, legyenek összetartók, segítőkészek, éljenek is, ne csak a pénzt hajtsák. Órizzék meg jókedvüket, hitüket.

– **Irma néni mindig elégedett volt, sose akart nagy dolgokat, éli az egyszerű emberek mindennapi életét, talán azt sem tudja, mi az a stressz.**

Brinza

A disznóvágásunkon is ő fűtötte a kemencét

A Grédi lányának a lagzijában fűtött először

Népszokások, hagyományok

A régi ember a természet körforgásában élt. A természet-hez igazította az életét, ünnepeit. A természet körforgása az évszakok változásaiban nyilvánul meg. A tavasz a megújulás, a nyár az érés, az ősz a betakarítás, a tél a nyugalom ideje. Ezt a rendet a Nap járása idézi elő, ez határozza meg az ember életét és munkáját is. Az esztendő kerek egésznek érezte a régi ember. Ezt igazolja a Galga-mentén megőrzött találós mese is.

„Kerek istenfája,
Szép tizenkét ága,
Szép tizenkét ágának
Ötvenkét virága,
Ötvenkét virágán
Három aranyalma.
Aki ezt kitalálja,
Hull az áldás arra.”

A kerek istenfája az esztendő, tizenkét ága a tizenkét hónap, ötvenkét virága az ötvenkét hét, a három aranyalma pedig három legnagyobb ünnepet jelenti: a karácsonyt, a húsvétot és a pünkösdt.

A természetben rend van, a régi ember tudta, hogy minden teremtménynek kötelessége ezt a rendet fenntartani. A természetet nem akarta leigázni, hanem művelte azt. A rendet fenntartani nem könnyű, hiszen a gonosz lélek mindig arra törekszik, hogy a világot megszenteltségtelenítse, rendtelenné tegye. Magyar történelmünk során mindig akadtak kiváló királyok, hősök, akik példaadó életükkel ma is utat mutatnak számunkra, hiszen e rend ma is megvalósítható.

Újságunkban szeretnénk megismertetni az embereket a régi magyar szokásokkal, hagyományokkal, kiegészítve a helyi népi szokásokkal, ünnepekkel. Hiszen a régi ember nemcsak a munkának élt, tudott ünnepelni is. Tudta azt, hogy az Ünnep alkalmával a Föld az Éggel összeér, s lelkünk Istenhez emelkedik.

Szeptember:

Szent Mihály hava, a betakarítás ideje

A népi hagyományban a templomban hálát adtak a Mindenhatónak a jó termésért. Az oltárt kidíszítették gyümölcsökkel, zöldségekkel. A mi templomunkban is tartottunk termény megáldást.

A szüreti mulatság a szüret végét jelzi. Ünnepel a falu apraja – nagyja. Népviselőbe öltözött gyerekek lovaskocsin zene szóval járják végig a falut.

„Szőlőszüret vidámító must-bor legyen a téli sötét búskomor napokra.”

Áldásra előkészített termények

Szüreti felvonulás a '70-es évek derekán

Az idei szüreti felvonulás

Fiatal pár szüreti mulatságon a '30-as években

Cső, cső, cső, kukoricacsőőő!

Évről-évre jártunk a Nyugdíjas Klubbal kukoricát törni, amely legtöbbször az alábbiak szerint zajlott le:

Beért a kukorica a „Kisjuhász Farmon”, nyugdíjas csapatunk kiruccant egy kis kikapcsolódásra. Segítettünk a kukoricatörésben. Legelőször megtámadtuk a terített asztalt, mely már rogyadozott a sok ételtől, italtól. Ezután irány a kukoricatábla. A szép számmal összejött társasággal nekiálltunk a munkának, mintha teljesítményben lettünk volna. Olyan lelkes társaság dolgozott, hogy szinte cső nem maradt száron. Meglepően hamar végeztünk és utána megettük a finom babgulyást, a kelt buktát. Mindenki jól érezte magát és kellemesen elfáradtunk.

Turcsány Józsefné nyugdíjas klub vez.

Kukoricatörés az '50-es években Komjátiék földjén. Balról jobbra: Komjáti Mihály, ismeretlen férfi, Komjáti Anna (Simári Józsefné), Blazsek Veronika (Kisjuhász Ferencné)

Október-november

Október vége: halálba borul a természet. A halálból mindig új élet születik, ezért ültetett a régi ember Farkas napján (október 31.) kidöntött öreg fa helyett csemetét.

Szokás: Január 20-ig lehet fát kivágni Farkas napjától, mikor a természet alszik.

Szent Márton napja (november 11.) a tollfosztás ideje. Mi köze Mártonnak a lúdhhoz?

A hagyomány szerint Márton a püspökké szentelés előtt egy libaólba menekült és a libák olyan hangosan gágogtak, hogy felfedték hollétét.

Arpádházi szent Erzsébet nevenapján (november 19.) szokás a kenyérosztás a szegényeknek.

A hagyomány szerint Erzsébet Warburg várában istápolta a szegényeket ezt nem nézték jószemmel a férje rokonai, mikor megdorgálták, hogy tékozolja a vagyonukat a kőtényében a kenyerek rózsákká változtak.

Szűret az '50-es évek végén Hernádon Holi Mihály udvarán

December

Decemberre elfogytak a kinti munkák, a hideg időjárás miatt a parasztság beszorult a házakba, de életét továbbra is szabályozták a szokások. Nemcsak a társadalmi érintkezés formáit, hanem a hétköznapi és ünnepek egész rendszerét és tartalmát is meghatározták. A közös munka (a főnőben, a kukoricafosztás, tollfosztás) mellett voltak szórazózkodó illetve vallási szokások is.

Igy a decemberre jutott jeles alkalmak és szokások: Advent, Borbála nap, Mikulás-járás, Lucázás, szentcsaládjárás, betlehemezés, szilveszteri szokások, újévköszöntés.

A nagy egyházi ünnepeket jellemezték különböző munkatípusok, meghatározott ételek fogyasztása, alkalomhoz illő viselet. A vallási előkészületet a böjtön kívül a hajnali róraték, amit anyagi misének is neveztek, jelentették. Ezeket napfelkelte előtt tartották.

A karácsonyi ünnepkör az advent első napjával kezdődik és vízkeresztig tart.

Advent Szent András napját /november 30./ követő vasárnapon kezdődik.

Advent

A szó latin eredetű, jelentése: megérkezés, az Úr érkezése.

Advent egyik legfontosabb kelléke: az adventi koszorú.

Az első adventi koszorút Johann Heinrich Wicherm, az evangélikus szeretetszolgálat megindítója készítette 1839-ben Hamburgban. Az általa alapított otthonba, ahol veszélyeztetett fiatalokat gondozott, az imateremben egy kocsikerék nagyságú, fából készült koszorút akasztott fel, amelyre 23 gyertyát helyezett el. 4 nagy fehérét a vasárnapoknak. A következő évben már fenyőágak is kerültek a koszorúra.

A koszorút advent első vasárnapja előtti szombaton együtt készítette a család, közben adventi énekeket énekeltek.

December 4. Szent Borbála napja, aki Kisázsiaiban élt. Keresztény hitéért megkínozták és lefejezték. Szent Katalinnal együtt a hajadonok pártfogójának tekintették, bányászok, tűzérek, várak védszentje volt.

A Borbála nap hiedelmei és szokásai hasonlóak a Luca napéhoz, de magyar nyelvterületen csak szórványosan terjedtek el. Jellemzőek erre a napra a *női tilalmak*. Borbála napkor nem hoz szerencsét a házra a női látogató. A boszorkányok rontása miatt tilos ezen a napon ruhadarabot kint hagyni. Az ajándékozás, kölcsönzés is elvinné a szerencsét a házból.

Borbála napkor szokás búzát csíráztatni, amely karácsonyra kizöldülve a következő év termésére jósol. Ekkor teszik vízbe a „Borbála-ágot” (cseresznye, barack-, mandulaágat), ami ha karácsonyig kivirágzik, a leány biztos férjhezmenetelre számíthat.

Vannak erre a napra javasolt tevékenységek, így asszonyoknak a tollfosztás, férfiaknak a borfejtés.

December 6. Miklós: Krisztus után 245-ben Kis-Ázsiában, Patara városában született, egy gazdag család gyermekeként. Már gyermekkorában is történtek vele csodák. Alig kezdte el iskoláit, mikor Patara városában nagy járvány tört ki, és mint kisgyermek, árvaságra jutott. Ezért a szüleitől örökölt hatalmas vagyonával érsek nagybátyjához, Patara város kolostorába költözött. Az ő felügyelete mellett nevelkedett, s gyermekévei alatt megszerette a kolostori életet, majd iskoláinak befejeztével a papi hivatást választotta. Életét az emberiségnek és a gyerekek tanításának szentelte. Bárki kérte, mindig segített. Emberszeretete, segítőkészségének híre messze földre eljutott. A gyerekeket megajándékozó Mikulás alakjának a magyarság körében kevés hagyománya van.

December 7. Ambrus: A méhészek és a mézeskalácsolosok ünneplik védőszentjüket.

December 13. Luca: a Gergely-féle naptárreform előtt az év legrövidebb napja volt. Legszigorúbb dologtöltő nap a nőknek, mivel ezen a napon mindenhol boszorkányok leselkednek. Ezen a napon kezdik készíteni a Lucaszéket, amire az éjfél misén felállva meglátható a boszorkány. A férfi faragta karácsonyig, tilos volt szöveget használni, csak enyvel dolgoztak. Minden darabját más fából faragták, aki befejezte karácsonyig, rendezett lett a lelke.

Ezen a napon fiatal legények házról-házra járv „kotyolnak” – megvarázsolják a tyúkokat, hogy jó tojók legyenek.

Luca-napi tréfa a lucatők. A tők belsejéből a magokat kiszedték, szem-, orr- és szájniylást vágtak a tőkön. Belsejét gyertyával megvilágították és ezzel ijesztgették este az utcán a járókelőket, vagy a házak ablakához tették, hogy a házban levőket megijesszék.

Szentcsaládjárás

A paraszti ájtatosság egyik megnyilvánulási formája a szálláskeresés, amit *szentcsaládjárás* néven ismerünk. Karácsony előtt 9 napon át, általában kilenc közel lakó család vitte egymáshoz a Szent Család képét vagy szobrát.

A pest megyei Kókán ma is őrzik e hagyományt. Ahol aznap összegyűlnek, annak a háznak az asszonya viszi elől a Szent Család szobrot, a többiek párosával mennek utána és közben éneklük a „Szállást keres a Szent Család” kezdetű éneket. Amikor odaérnek a kijelölt házhoz, ott megállnak. Ekkor bentről eléneklük a „Ne sírj tovább Szűz Mária” kezdetű versszakot, mire azok betérnek a házba és a feldíszített oltárra helyezik a szobrot. Ezután együtt imádkoznak, énekelnek. Másnap este viszik tovább egy másik családhoz.

Jellegzetes énekük a következő:

Szállást keres a Szent Család,
de senki nincs ki helyet ad,
Nincsen aki befogadja őt,
ki égnek s földnek Ura.

Az idő is későre jár,
a madár is fészkére száll.
Csak a Szent Szűz jár hiába
Betlehemnek városába.

Legalább ti jó emberek,
fogadjátok e kisdedet!
Házatokba boldogság száll,
ha betér az égi Király.

Ne sírj tovább Szűz Mária
ne menjetek ma máshova!
Szállásunkat mi megosztjuk,
kis Jézuskát befogadjuk.

December 24. Ádám és Éva: Sok helyen böjtölnek Szenteste, ünnepi ételnek halat esznek. Ezen a napon élő növényt, örökzöldet visznek a lakásba, megújulás jeleként.

December 25. Karácsony: Eredetileg a téli napforduló ünnepe. A legismertebb karácsonyi népszokás a betlehemezés, mely dramatikus formában adja elő a Szentcsalád szálláskeresésétől a napkeleti királyok látogatásáig a cselekményeket. Karácsony és Újév között járnak házról-házra a regösök, zajkeltő eszközökkel ősi elemeket tartalmazó rítuselemekkel tarkított énekeket kísérik. Házról-házra mennek a gyerekek is, hogy eljuttassák Jézus születésének történetét. A keresztény vallás szerint Jézus, aki Isten Fia elvezeti az embereket az üdvösségre.

December 26. István: Egészség- és termésvarázsló nap.

December 27. János: A szőlősgazdák bort szentelnek és minden hordóba töltenek egy kicsit, hogy meg ne romoljon.

December 28. Aprószentek: Egészségvarázsló nap. Vesszőből font korbáccsal megcsapkodják a lányokat, hogy szépek legyenek.

December 29. Tamás: Disznótör napja. A disznó háját elteszik, hogy gyógyírt készítsenek belőle.

December 31. Szilveszter: Az év leghosszabb éjszakája

Szüret Kucsera Józseféknél a '30-as évek közepén

az első évezred végén élt Szilveszter pápa ünnepe. Ezen az éjszakán eltemetik az Őesztendőt és különböző varázslásokkal, praktikákkal igyekeznek megtudni, hogy mit hoz az Újév. Legismertebb az ólomöntés, amikor a frissen öntött ólom formájából jósolnak.

Újév köszöntő

Itt az új év beköszöntött,
Most jött meg ma reggel.
A mi szívünk megtelt
Szeretettel, édes reménységgel.

Nem tudhatja, nem láthatja senki
A jövőndőt.
Adjon Isten, azt kívánom,
Boldog újesztendőt!

Felhasznált irodalom: Tátrai Zsuzsanna-Karácsony Molnár

Erika: Jeles napok, ünnepi szokások (1997)

*Az összeállítást készítették: Pallagáné Pekár Hajnalka,
Racskó Zoltánné és Zsolnai Jánosné*

Betlehemes játék a katolikus templomban (2005)

Értékeink

Lakóhelyünkön vagy a közelében vannak olyan jelentősebb építészeti emlékek, amelyeket érdemes számon tartani és egy rövidebb időre tervezett kiránduláson felkeresni.

Ebben a sorozatunkban egy-egy ilyen kulturális, történelmi helyet keressünk fel és röviden bemutatjuk.

Elsőként a Táborfalvától és Felsőlajostól nem messzire található pusztatemplomról lesz szó.

A tatárjárás (1241-42) után a mai Lajosmizse környékén – IV. Béla támogatásával – kunok telepedtek le. A Balkánról visszatelepített kunok hét ún. széket alkottak, ezek közül az egyik Mizseszék volt, ami egyben székkapitánysági székhely is volt.

A – valószínűleg – erdős-ligetes területen kezdtek az itt élő kunok kőtemplomot építeni, 1270 körül. Az igen erős gótikus építménynek a múlt század harmincas éveiben még majdnem minden fala állt és megvoltak a boltívei is.

Sajnos, a kövek nagy részét, a múlt században elhordták, ezek ma több lajosmizsei ház alapjában vannak.

Az igen erős építésnek köszönhetően hétszáz évig ellenállt a háborúknak, természeti pusztításoknak, de az utóbbi ötven évet nem vészelte át.

Pusztatemplom Alapítványt néhány évvel ezelőtt hozták létre, amely a még megmaradt romok állagmegóvását tűzte ki céljául. [stom]

Karácsonyi emlékezés

Karácsonyra mindenütt az ünnep jeléül zöld növényeket, nálunk Európában többnyire fenyőfát szoktak felállítani, különböző díszekkel, szaloncukorral, gyertyával, csillagszóróval felékesítve. Alatta helyezik el a család, a rokonok, jóbarátok ajándékait.

Valamikor réges-régen, még az én gyerekkoromban, már az ünnep előtt egy-két nappal, mi nagyobb gyerekek jártuk a szomszéd házakat és karácsonyt váró verset mondtunk el, ezért aztán almát, diót, kalácsot kaptunk jutalmul. A versei így szólt:

*Szent Karácsony közeledik,
fiúk, lányok emlegetik.
Jézuska hoz karácsonyfát,
ezüst diót, aranyalmát.*

*Minden ága meg lesz rakva,
pici gyertyák égnek rajta.
Tetejében arany angyal
lebeg csillogó szárnyakkal.*

*Fiúk, lányok emlegetik:
mit hoz majd a Jézus nekik?
Lész-e nagyhajú baba,
játék, edény, kis vasaló,
más egyéb, mi lánynak való?*

*A fiúknak puska, csákó,
a csákón aranyos forgó.
Bár, akik már írni tudnak,
nem a kicsik, a nagyobbak,*

*megírják majd rendre szépen
kis Jézusnak kis levélben,
hogy mit hozzon, mire várnak,
könyörögnek Jézuskának.*

*Éjjel, mikor már pihennek,
az angyalok a földre jönnek,
Felhő szárnyán földre szállnak,
minden vidéket bejárnak,
fiúk, lányok leveleit
összegyűjtik, égbe viszik.*

Az 1930-as évek elején történt, én 8-10 éves lehettem, a bátyámmal, aki 10 évvel volt idősebb nálam, elhatároztuk, hogy igazi karácsonyfát állítunk a családnak. Igazi szaloncukor és aranyos díszek lesznek rajta. Eddig csak egy borókabokor volt a karácsonyfánk, akkor még ezen a környéken egyáltalán nem volt fenyőfa.

Néhány nappal karácsony előtt, egy kora délután felkerekedtünk és elindultunk az esőpusztai fenyvesbe (Tatárszentgyörgytől É-Ny-ra. A szerk.), ami elég messze, kb. 7-8 kilométerre volt tőlünk. Hamarosan négy fát ki is vágunk, úgy terveztük, hogy hármat eladunk módosabb gazdáknak. Ennek az árából veszünk szaloncukrot és díszeket a miénkre. Mire elindultunk hazafelé, már beesteledett és sűrű köd ülte meg a tájat. A nagy ködben eltévedtünk, azon vettük észre magunkat, hogy már harmadszor érünk ugyanahhoz a majorhoz, amelyik egy dűlőúthoz közel volt. Nagyon elfáradtunk, már három fát el is kellett dobunk és csak egyet vittünk haza hajnalban, mire hazakeveredtünk. Oda lett a nagy terv, szaloncukornak maradt a kockára vágott nyers krumpli, amit a tavalyi cukorpapírba csomagoltunk bele.

Édesanyám és a nővérem színes papírokból vágott láncot ragasztottak, ez volt a dísz. Anyám sütött még kukoricadarából görhét (Kukoricalepényt. A szerk.), ebből még sütés előtt szív, csillag, bárány és

egyéb formákat szaggatott ki, és amikor már majdnem megsült, kristálycukrot szórt rá. A sárga kukoricagörhe figurákon a kristálycukor úgy csillogott, mint a gyémánt, és a fa lebontása után meg is lehetett enni. Ajándékra persze nem futotta, de azért alma, dió került az asztalra a karácsonyi vacsora után.

Szegény, de meghitt, boldog karácsonyunk volt, legalább olyan, mint a gazdagoké, talán még őszintébb.

Faraga György

Gyuszi bácsi (balra) és Pócs István 17 évesen, 1941-ben

Ajánló

Tákos (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) 1766.
A virág mintázat a képrész és jelrendszerben a világot jelenti meg.

Ősi neveink – aranykincseink

FESTETT KAZETTÁS MENNYEZETEK
falinaptár 2007

Fényképezte: Horváth Zoltán György • Róví: Kosztá Péter • A képek ismerettséghez Pap Gábor gondolatai
nyújtottak segítséget • Tervező: Valentin Andrea •
Nyomás: Akaprint Nyomdaipari Kft.

Forgalmazó: Allprint Kft. • www.allprint.hu • Budapest XI. ker., Kanizsai u. 6. • Postacím: 1519 Budapest, Pf. 322
Tel.: (1) 381-0404, 381-0405 • Fax: 466-2694 • E-mail: info@allprint.hu

Lapunk nem titkolt célja, hogy felhívja a figyelmet azokra az értékekre, amelyet Egyesületünk fontosnak tart. Ennek jegyében ajánlom figyelmükbe az Allprint Kiadó által megjelentetett Festett kazettás mennyezetek című falinaptárt, amely kiváló (és értékes) ajándék lehet karácsonyra.

A már hetedik éve megjelenő naptár különös értékét az adja, hogy névnapot formájában feleleveníti a régi magyar neveket: Turán, Nimród, Hunor, Enikő, Magyar, Atilla, Szörény, Csöpi, Alpár, Mizse, Vidor, Bódog csak néhány példa az őseink által viselt nevekből. A naptár kiemeli Boldogasszony ünnepeinket és a hónapok nevének is régi megfelelőjét népszerűsíti (pl. Áldás hava, Jégbontó hava, Enyészet hava stb.) A névnapot rész fehér alapon található. Osztása, tagolása alkalmassá teszi, hogy jegyzeteket készítsenek rá, így bizonyos értelemben az asztali naptár szerepét is betöltheti. A képanyag ezúttal festett mennyezet kazeták színes fotóit tartalmazza.

A naptár Hernádon is hozzáférhető Valentin Károlynál (06/20-545-6788).

Látogassák meg az Allprint Kiadó honlapját is, ahol nagyon sok értékes kiadványukról olvashatnak (www.allprint.hu)!

Disznótor

Mindig szívesen gondolok azokra a csípős hajnalokra, amikor még bámészkodó gyermekként vehettem részt a disznóölésekben. Izgatottan lábatlankodtam a felnőttek között, vártam, mikor kaphatom meg végre a malac farkát, hiszen azt már tegnap nekem ígérték. A hajnali szürkületben perzselt szőr szaga keveredett a forralt bor finom fűszeres illatával. Bevallom, kíváncsian vártam a csodát, hogy hogyan lesz a disznóból hurka és kolbász?

Este a disznótoros vacsoránál már ott volt a rokonság is. Mindenki jóllakott, kaptak kóstolót a kíváncsiságok, és még nekünk is maradt.

A disznótorok hagyományosan *disznóölő* Szent András napjától a hideg idő beálltával kezdődtek és farsang végéig tartottak.

A disznótor jeles alkalom volt az adománygyűjtésre, köszöntésre, alakoskodó játékok bemutatására. Többnyire gyermekek, de néhol legények és fiatal férfiak is, mentek kántálni a disznótoros házak ablaka alá: tréfás köszöntőket énekeltek, vagy mondtak és adományokat, hurkát, kolbászt gyűjtöttek.

Ilyeneket mondtak:

*Látom az ablakon,
Málé az asztalon.
Nem köll nekem málé,
Legyen a gazdáié.
Köll nekem rétes,
Az is legyen mézes,
Hosszú nagy szál kolbász,
Vastag sült hurka,
Jó darab szalonna.*

Ha nem fogadták a kántálókat, bosszúból ezt kiáltották:

*Négy lába van a disznónak
Ötödik a farka,
Farka alatt van a duda,
Fújja meg a gazda!*

Ha kaptak kóstolót, így köszönték meg:

*Áldja meg az Isten e háznak gazdáját,
Töltse meg az Isten mind csűrét, kamráját!*

Ha nem kaptak, azt mondták:

*Áldja meg az Isten e háznak gazdáját,
Töltse meg az Isten tetűvel, bolhával!*

Felhasznált irodalom: Tátrai Zsuzsanna-Karácsony Molnár Erika. Jeles napok, ünnepi szokások (1997)

Zsolnai Jánosné (Ani)

Hagyományörző disznóvágás a tájház udvarán

Bevalljuk, mi egy kicsit féltünk a hidegtől, így nem halasztottuk a disznóvágást szent András utánra, hanem megejtettük már szent Márton napján. Az időjárásban sem kellett csalatkoznunk, igazi jó időnk volt.

Az esemény – mint minden „rendes” disznóvágás – hajnalban kezdődött.

Hét órakor megérkezett a jószág, a tagok nagy részében pedig ébredezni kezdett a lelkiismeretfurdalás. Tudtuk persze, hogy így van ez rendjén, mégis többen elbújtak a házban a véres események elől. Az új szabályok szerint, kábítással kezdtük a műveletet, amit a böllér (Pallaga Pál) hagyományosan (késsel) fejezett be.

Jó darabig eltartott, amíg a hozzáértők megmutatták a szalmával való porzsölést, majd beüzemelték a fával működő pörköltöt is. Ez a fás módszer igen kiváló, ma is megállja a helyét. A böllér végezetül a gázpörköltövel fejezte be a munkát. A disznó bontása szín-

te pillanatok műve volt. Pali és Viktor profi módon hajtották végre. Az abálóba rakták a főzendő dolgokat, kolbászba darálták a húsokat. A három katlan fűtéséről Menyhárt Jani és két segítője gondoskodott, akik a Nagycsaládos Egyesülettől érkeztek.

A lányok a konyhában sűrögtek-forongtak: hagymát és fokhagymát tisztítottak, ebédre húst sütöttek és nagyon-nagyon sokat mosogattak. Ezen kívül a látogatók sem maradtak

ki a jóból: Holi Andi rendületlenül kínálta őket borral, pálinkával és pogácsával. Persze egyetlen disznóvágás sem az igazi forralt bor nélkül. Nem nélkülöztük mi sem.

A Nyugdíjas Egyesület tagjai ezen a képen már pihennek, de el kell mondanunk, hogy Zsuzsi néni és Ancika, na persze és Irma néni bőven kivették részüket a munkából.

Délre végeztünk. Elkészültek a hurkák, a kolbászok, az abált szalonna, kisült a zsír, a lányok meg (Magdi, Évi, Éva, Joli, Marika, Kati, Ani és Andi) elmosogattak. Tóth Imi, Tolnai Béla és Kovács Gábor fuvaroztak, de Gubicza Balázs, Futó Ottó és Zsíros Józsi is sokat dolgozott. (Remélem, senkit nem felejtettem ki, de ha mégis, bocsánatot kérek.)

Estére egyesületünk disznótorra hívta a többi civil szervezet tagjait. A művelődési házban megrendezett, jó hangulatú vacsorán sokan részt vettek. A kolbászt és a hurkát Irma néni sütötte kemencében, a töltött káposztát Kovács Istvánné Juliska alkotta. A nyugdíjasok süteménnyel és nótákkal lepték meg a vendégeket.

Rendezvényünket (sokak mellett) Pest Megye Önkormányzatának Kulturális Alapja támogatta.

A www.hernad.hu-n több képet is talál a kedves olvasó.

[Fotó: stom]

AJÁNDÉK ÉS TITOK

Tele vannak a boltok csábító ajándékokkal. A reklámok tolatódóan ajánlgatják a portékákat. Mindenki a közelgő ünnep lázában ég. Soha nem látott tömegek indulnak el a karácsonyi dallamokkal, fényreklámokkal csalogató üzletek, bevásárlóközpontok felé. A családok kifáradásig dolgoznak, sütnek, főznek, – egymást túllícitálva, anyagi lehetőségeiket is meghaladva vásárolnak, vásárolnak, vásárolnak...

A Karácsony az ajándékozás ünnepe.

Ez lenne Karácsony? Igen, ez is Karácsony!

Földünk keresztény országaiban Karácsony előtt négy héttel – amit adventi időszaknak nevezünk -, másféle készülődéssel is találkozhatunk. Advent = Úrjövet. Várjuk az Urat, aki két évezreddel ezelőtt belépett az ember világába, s azóta is személyesen keres mindnyájunkat, hogy elmondja az örömhírt: nem vagy egyedül, én veled vagyok, segítek a terheidet hordozni, ne félj, van remény, mindig újrakezdhetsz!

A Karácsony a szeretet ünnepe.

Ez lenne Karácsony? Igen, ez is Karácsony!

Szentestén, aki teheti, felkeresi a szülői házat. Összejön a család, hogy szeretetben találkozzanak a karácsonyfa fényei körül. Körülülük a feldíszített asztalt. Ünnepi ételeket tálalnak fel. Ajándékok cserélnek gazdát. Mindenki boldog, talán boldogabb, mint az év többi napján. (Vagy halálosan fáradt, ingerült, csalódott?!)

Jó dolog kapni, de még nagyobb boldogság egymást megajándékozni.

A Karácsony az önzetlenség ünnepe.

Ez lenne a Karácsony? Igen, ez is Karácsony!

Egyes családokban régi hagyományok szerint ünnepelnek, valahogy ilyen formán: A kicsi gyerekek tudta nélkül feldíszítik a fenyőfát, a karácsonyfa elé helyezik a betlehemet, köré az ajándékokat. Mindenki a legszebb ruhájába öltözik. Kis csengővel az édesanya – aki a család anyja – behívja övéit a gyertyafényes szobába. Kis ünnepséget tartanak. Karácsonyi verseket mondanak, énekelnek, aki zenél a családban, hangszeren kíséri őket. Az édesapa felolvassa a Bibliából Jézus születésének történetét, vagy Pál apostol Szeretet himnuszát. Ez után megköszönik, hogy együtt lehetnek, közösen imádkoznak egymásért, a távollevő családtagokért, a megholtakért. Az ima befejeztével egymásnak boldog karácsonyt kívánva esetleg koccintanak is...

A gyerekek közül valaki kiosztja az ajándékokat. Együtt bontogatják, örülnek egymás örömének. Közösen játszanak, beszélgetnek.

A szépen megterített asztalnál elfogyasztják a hagyományos fogásokból álló ünnepi vacsorát.

A Karácsony a hagyományok továbbadásának az ünnepe.

Ez lenne Karácsony? Igen ez is Karácsony!

Sokan vannak, akik a meleg, családi együttlét után, Karácsony éjszakáján éjféli szentmisére mennek, és a templomban, nagyobb közösségben is megünneplik Jézus Krisztus születésének napját.

„Ó milyen mérhetetlen az Isten emberszeretete és jósága! Saját Fiát adta oda értünk váltságdíjként: a szentet a bűnösökért, az ártatlant a rosszakért, az igazat a gonoszokért, a romolhatatlant a romlottakért, a halhatatlant a halandókért!” (II. sz., Diognétoszhoz írt levél)

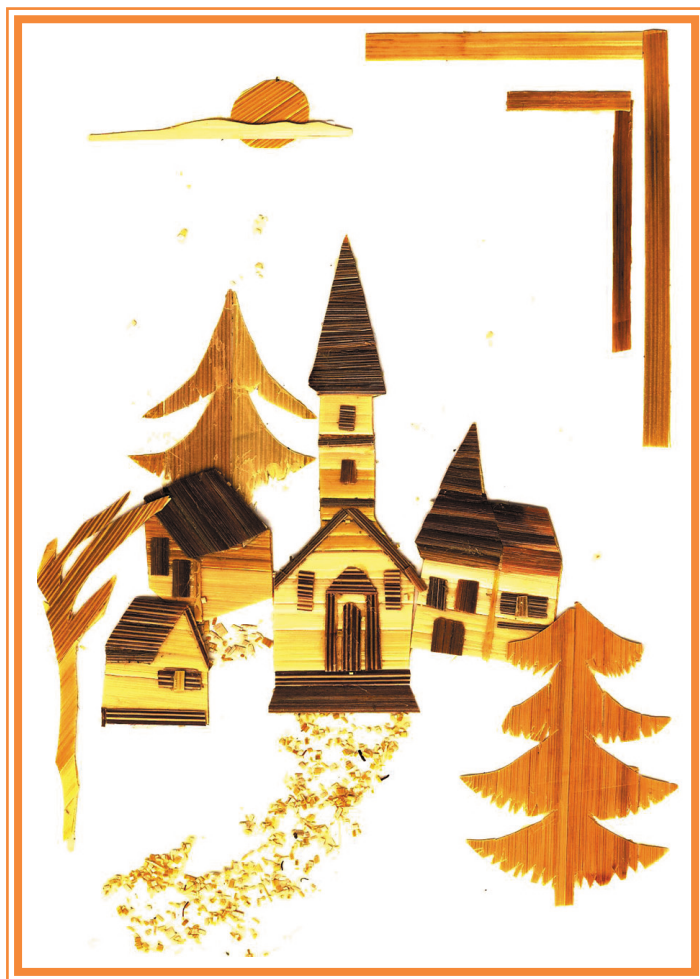
A Karácsony az öröm és a hálaadás ünnepe.

Ez lenne Karácsony? Igen ez is Karácsony!

A Karácsony Ajándék és Titok.

Neked mit mond a Karácsony?

Gubicza Balázs lelkipásztori munkatárs

Békés, boldog karácsonyt és egészségben eltöltött, eredményekben gazdag új esztendő-t kíván minden kedves olvasónak az Örökség Kulturális és Hagyományőrző Egyesület!